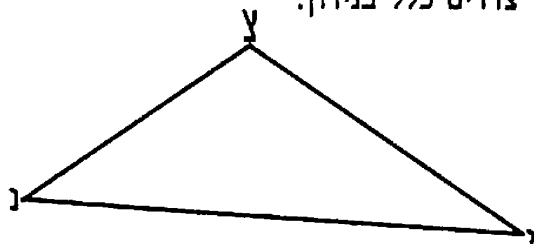

להתפלל לצפון מערב ומתמיה על מנהג זה, וכמו כן ההבדל שיש בניו יורק בין שתי שיטות החישוב הוא רק כארבעים מעלות, וכיון שקשה לבנות בתי כנסיות בכיוון המדויק אין להביא ראייה לגבי ארבעים מעלות מן המנהג, וגם שהדבר ידוע שאין לדמות מנהג באמריקה לא למנהג ירושלים ולא למנהג פולין או אשכנז ובפרט בענין כזה שאין הכל בקיאים בו, ובכלל ענין זה פשוט הוא ואין זה הלכה רופפת שנאמר (ירושלמי פאה ז ה) כל הלכה שהיא רופפת בבית דין ואין את יודע מה טיבה צא וראה מה הציבור נוהג ונהוג, ומה שכתב שהלבוש היה בקי בחכמת התכונה והוכיח כן מהספר לבוש אדר יקר שחיבר הלבוש, הנה בעל אמונת חכמים שהיה דורו קרוב לדור בעל הלבוש ובלי ספק גם כן ידע מהחיבור לבוש אדר יקר וגם ידע להעריך גודל מעלת הלבוש ואעפ"כ כתב עליו שטעה, וכן העתיקו גם היעב"ץ במור וקציעה והביא כן גם בשם מהר"י מזאמשטש, ומי שחושש על כבוד הלבוש ורוצה ליישב דבריו יכול לתרץ בדבריו שלא כתב הלבוש כן רק לאירופא שמחמת קירבתו לאר"י ניתן לחשב כאילו אין הארץ כדור, ולמעשה אינו חולק על הדברים הפשוטים שכתב בא"ח (ולתלות פירושים וחיידושים מוזרים בדברי הלבוש של רוח אחד וכדו' אין בהם משום כבוד בעל הלבוש אלא ח"ו להיפך), ומה שכתב שכן קבעו גדולי ישראל שבאמריקה, תמה אני שעל הלבוש הוצרך הרב הגאון הנ"ל להוכיח שהיה מכיר בחכמת התכונה, ועל גדולי ישראל שבארץ המה אמאי לא הוצרך להוכיח שידעו בחכמת התכונה, והרי בארזים נפלה שלהבת שלא חשש בא"ח לומר על הלבוש שטעה. ואף שאיני כדאי להכניס ראשי בין גדולי מורי הוראה, מכ"מ אחרי שהדברים שאמרנו מפורשים בשו"ע הרב (כמו שביארנו בגליון תשרי-חשוון) ולא נמצא מאחד מגדולי ישראל שנגע בשאלה זו ובצדדי השאלה ופסק במפורש אחרת, בטוחני שגם הגר"ש יודה לדברינו (שהרי לא הביא דברי השו"ע הרב כלל בדבריו) ואין לחלוק על דבריו של השו"ע הרב שפסקו נתקבלו בתפוצות ישראל בלי ראייה מפורשת.

ומה שכתב הרב הגאון הנ"ל שע"י השמש יש רוחות השמים, נכון הדבר שרוחות השמים היא מציאות בעולם כתוצאה מן השמש, אך בכדור הארץ משמש הוא רק כסימן, וזה בשונה מעצם מרובע שהצדדים הם מגוף העצם, אך למעשה אין צריך לזה שהרי אם ירושלים נמצא לצפון ניו יורק ע"פ מעלות האופק, ואם היה כדור הארץ שקוף היו רואים את ירושלים בצפון, וכמו שכתבנו לעיל לא שייך לומר כלל שיש לפנות לדרום, ואין בזה ענין של דרכים וכדו', וכפי שהבאנו מהפסוק בקהלת אף מיקום השמש הפסוק תולה ע"פ מעלות האופק ולא ע"פ צפון ודרום העולם וכל שכן מקום שהוא בארץ עצמו, וכן כל ענין רוחות העולם ע"פ קו המשווה אינו מופיע בתורה, ואדרבה התורה קוראת לרוח דרום בשם תימן אף שתימן נמצא 19 מעלות לצפון קו המשווה, כיון שהוא לדרום אופק אר"י ועיקר הישוב הקדום, וכן הפסוק מזרח שמש ועוד פסוקים שמביא הרה"ג הנ"ל מוכיח כן, שהרי לפי מעלות קו המשווה השמש זורח לדרום אר"י, שהרי אר"י נמצא 32 מעלות לצפון קו המשווה והשמש נמצא על קו המשווה, או מקסימום 23.5 מעלות לצפון קו המשווה א"כ לפי מה שהוא כותב יוצא שהשמש זורח בדרום ואמאי קוראת התורה לרוח מזרח 'מזרח שמש', אך לפי מעלות האופק מובן, שהרי השמש זורח באמצע האופק המזרחי. וכל ענין קו המשווה הוא ענין מדעי, ומפת כדור הארץ השטוחה צוירה לראשונה ע"י גוי בשם מרקטור לפני 400 שנה (היה בזה חכמה מיוחדת לצייר תמונת כדור על גבי נייר שטוח, והתועלת במפה היתה להכיר אל צורת העולם ולא בשביל כיוונים וכדו'), ולא יתכן שההלכות משתנות עפ"י. ועוד שאם מהלך השמש הוא הקובע של מרכז העולם ושל הכיוונים, היה לנו לקבוע את גלגל המזלות (קו המילקה) למרכז העולם שהרי מסלול השמש הוא על קו זה בכל ימות השנה, ולפי"ז היה שונה כיוון התפילה בין היום ללילה ובין הקיץ לחורף. סוף דבר המעיין היטב יראה שאין שני צדדים כלל בנידון.

ומה שכתב הרה"ג הנ"ל שכיון שניו יורק קרוב יותר לקוטב הצפוני מירושלים על כן יש לפנות קצת לדרום, הנה סברא זו היתה נכונה אלמלי היה קוטב הצפוני צד במרובע, אך כיון שקוטב הצפוני היא נקודה בכדור יוצא שהסברא מורה שיש להתפלל לכיוון צפון וכמו שניתן לראות בציור שלפנינו צ הוא נקודת

קוטב הצפוני, י הוא ירושלים ונ הוא ניו יורק, נקודה נ קרובה יותר לנקודה צ אך מכ"מ זווית נ היא זווית חדה, זאת אומרת שכיון ירושלים נוטה יותר לצפון, ויש לציין שציור זה הוא רק להמחשה, ובאמת המשולש של הזווית הוא משולש כדורי וכמבואר השו"ע הרב.

ואגב רציתי גם להעיר מה ששמעתי אומרים שלשיטת החזו"א בקו התאריך שביפן צריך לשמור שבת 18 שעות אחר אר"י, א"כ צריכים הם להתפלל לכיוון מזרח כיון שהם נמצאים במערב העולם, אך המעיין בדברי החזו"א (אות טו) יראה להדיא שאין מציאות של תחילת המזרח ושל סוף המערב, וחולק שם להדיא על הפילוסופיא הטוענת שאם יש התחלפות הימים יש גם מרכז וקצה ותחילה לעולם, וכתב שם שאין מושג של מזרח העולם או מערב העולם, אלא כל מקום יש לו המזרח שלו והמערב שלו, רק שהתורה קבעה שש שעות קודם אר"י יש לעשות שבת לפני אר"י ושמונה עשרה שעות אחר אר"י יש לעשות שבת אחר אר"י, מבלי שיהיה תחילה וסוף ולפי"ז ודאי שלענין כיוון התפילה אלו שנמצאים עד 180 מעלות למזרח אר"י צריכים להתפלל למערב כיון שאר"י נמצא למערב האופק שלהם ע"פ הציור שהבאנו למעלה, ורבר זה לכו"ע.

ומה שכתב הרה"ג ר' אלי' ברוך קעפעטש שליט"א בגליון אב-אלול שלא כל הרחובות בבורו פארק הם ישרים, אני כתבתי על הרחובות שהם כן ישרים ומקבילים שהם נותים 38.38 מעלות לדרום (זאת בדקתי ע"פ השמש שהוא הקובע המדויק לענין הרוחות), ובשאר הרחובות שאינם ישרים ניתן לחשב ע"פ הרחובות הישרים.

ורציתי לציין עוד הערה שכיווני התפילה שחישבנו אינם מדויקים בתכלית, ויתכן סטיה של עד כחצי ממעלה בעיקר בדרום העולם, כיון שחישבנו ע"פ כדור שרוחבו שווה מכל צדדיו, וכדור הארץ אינו כן אלא רוחבו בקו המשווה הוא קצת יותר מרוחבו בין הקוטבים, ואכמ"ל.

כמו"כ אציין שבגליון תשרי-חשון כשהבאנו סטיית המצפן בכמה מקומות בכדור הארץ, נפלה טעות ולא צויין אם הסטיה היא חיובית או שלילית, אך מתוך מה שכתבנו הכיוון ע"פ הצפון האמיתי והכיוון ע"פ הצפון של המצפן, ניתן לראות אם הסטייה היא חיובית או שלילית, כמו"כ ביוהנסבורג הכיוון הוא 82.9 מעלות לצפון, וע"פ המצפן הכיוון הוא 66 מעלות ולא כפי שצויין, וכן במלבורן הנטיה ע"פ הצפון של המצפן הוא 5.1 מעלות לצפון אמצע המערב.

ומענין לענין באותו ענין רציתי להעיר לגבי מה שנהוג אף בציבור שלנו להסכיר ענינים של התארכות הימים בקץ וכדו' ע"י ציור שכדור הארץ מסובב את השמש בשנה ושמשותב סביב צירו בכל יום, שיטה זו שהיא שיטת קופרניקוס אף שלא ברור שזה נגד התורה (שניתן לומר דיברה תורה כלשון בני אדם והיעב"ץ הביא סימוכין לדעה זו מדברי חז"ל), מכ"מ הרבה יותר קל לתפוס את הענינים ע"פ הסבר שהשמש מקיף את הארץ כיון שבצורה הזאת אנחנו רואים את השמש כל יום ועל כן הענין יותר מוחשי, ואם מסבירים שהארץ מקיף את השמש שזה כמו לתפוס תמונה של השמש והארץ מן החלל, הרבה יותר קשה לקלוט את ענין התארכות הימים, וגם ענין הרוחות שבכל מקום הרוחות נמדדים לפי האופק שלו ולפי המעלה והמטה שלו, נהיה יותר מסובך וע"כ יותר קשה להבין מה שהסברנו בפסוק הולך אל דרום ובדברי השו"ע הרב, ורק כשלומדים סדר שבעה כוכבי לכת יש תועלת קצת בלימוד בשיטת קופרניקוס. וגם שאף אם נאמר שאין שיטת קופרניקוס נגד האמונה, מכ"מ ריח של רצון לכפור במעשה בראשית יש בו, והתורה נותנת חשיבות מיוחדת להארץ וכל צבא השמים נבראו להאיר על הארץ, וכן כל הלימוד בענינים אלו צריך להביא להתעלות באמונה כמבואר בראשונים. והיות שהענין הזה הוא כלל לא מוכרע לא אצל חכמי ישראל ולא אצל חכמיהם (ויש לתלות ענין זה בתורת היחס של איינשטיין ואין להאריך), על כן מיותר לרעות בשדות זרים ולסבך את צעירי הצאן בקושיות של התורה כנגד המדע וכדו' שלא כל מוחא סביל דא, בשעה שאין בזה כל צורך, ואדרבה ענין זה רק מקשה על ההכנה, ואין בלימוד ע"פ שיטת קופרניקוס אלא השתעבדות למדע.

עוד רציתי להעיר בענין אחר, בענין מה במה שכתב מו"ר הגאון ר' זלמן נחמיה גולדברג שליט"א בגליון תשרי-חשון, שלא מצינו מצוות קיומיות אלא במצוות התלויות בתנאי שבהם אדם יכול שלא להתחייב במצוה אם אינו עושה התנאי, כמו במוזוזה וציצית ואכילה בסוכה, אך במצוות אכילת מצה כל שבעה שכתב הגר"א שאף שאינו מחויב מכ"מ מקיים מצוה, בזה מצינו מצוה קיומית שאינה תלויה בתנאי, אך לכאורה צ"ע שממה נפשך אם התורה צותה עליו מחויבים לקיימו ואם התורה לא צותה מצוה מנל, ונראה לומר שמצוות מצה בכל שבעה לדעת הגר"א היא שהבא לאכול מיני דגן חייב לאכול מצה ולא חמץ, דהיינו שהתנאי הוא שרוצה לאכול דגן ואז יש מצוה לאכול מצה, נמצא שמי שלא אכל דגן בפסח לא נתחייב במצוה, ומי שאכל מצה הרי הוא אוכל מיני דגן ובוה שאכל מצה ולא חמץ קיים בזה מצוות התורה ומי שאכל חמץ עבר על עשה זו, וזה שאין מברכים על אכילת מצה בכל שבעה הוא כיון

שלמעשה אין שום מעשה שמחויב לעשותו ועושהו, אך במצות ישוב אר"י וכן בכל מצוה לכאורה קשה לומר שיש מצוה אבל אין בו חיוב, ויתכן שבמצות ישוב אר"י היו זמנים שהיו פטורים ממצוה זו מדין אנוס, ובוה שייך לומר שמי שמוסר עצמו לקיים המצוה קיים מצוה אף שהוא פטור מלעשותו מדין אנוס כיון שבכללות יש בזה מצוה חיובית, אך לומר על מצוה מה"ת שכולה אינה חיוב אלא מצוה לכאורה צ"ע, וכמו שכתב הגר"נ.

ברוך שובקם

עיה"ק ירושלים תובכ"א

הערות בענינים שונים

בעניני נטילת ידים

א. בגליון האחרון השיג הר' צבי לודמיר נ"י על דברים שכתבתי בעניני נטילת ידים בגליון סיון - תמוז תשס"א, והנני להשיב עליהם בעז"ה.

כתב דוראי פשוט שכשנטמאו מים מסוימים בדרך נטילה של אדם א"כ נטמאו שוב המים כלפי כל העולם, וכתב דכן מוכח מדברי מחצית השקל שכתב דאם מגבת רטובה מניגוב חבירו שניגב בה נטילתו, יש לזהר מלנגב בה שלא יטמאו את ידיו דשמא לא נטל חבירו מרביעית ונטמאו המים, וחזינן שאעפ"י שנטמאו בדרך נטילת חבירו נטמאו לטמאות לכו"ע, ע"כ.

אמנם אני ראיתי באשל אברהם להגאון מבוטשאטש הנדפס בסוף השו"ע, ובהוצאת מפעל שלחן ערוך השלם שע"י מכון ירושלים הדפיסו גם מהדורא תנינא, ושם בסי' ק"ס ס"ב ד"ה מי נטילת, כתוב בזה"ל ואם היו המים פחות [מרביעית] ונפלו על יד נטולה, הגם שאין חוששין במטפחת הידים הגם שניגבו בה מנט"י פחות מרביעית והיינו מצד שכל שלא בשעת נט"י אין טומאה, וכמש"כ בתורה"ד ז"ל והובא בשו"ע סי"א לגבי קודם נט"י, כן הוא ממילא גם לגבי אחר נט"י וכו', עכ"ל. הנה חזינן דאדרכה מגוף סכרת המחצית השקל הנ"ל גבי מגבת רטובה מניגוב חבירו, הוכיח האשל אברהם להיפך, והיינו ממה דחזינן דלית דמשגח בה ואין מקפידין ע"ז כלל אלמא שהאמת הוא שאף מי נטילה של אדם, הרי כלפי נטילה אחרת דנים עליהם כשאר מים שאינם מי נטילה ואינם טמאים.

וכיו"ב כתב גם במהדור"ק הנדפס בשו"ע הרגיל והוא שם בד"ה טבל ידיו, לגבי מי נטילת ידים שנפלו למים אחרים שלא פסלו מהאי טעמא, עיי"ש.

ולפי"ז נצטרך לומר דמש"כ הרמ"א סי' ק"ס סי"א שאסור לרחוץ ידיו ממים שנטל בהם חבירו כבר, כל הטעם הוא מחמת דמיקרי דנעשו בהם מלאכה ונפסלו, ואמנם יש מהאחרונים שהזכירו בזה גם את הטעם של טומאת המים, אך להנ"ל אין כאן טומאה אלא כשמניח את ידו לשם נטילה מתחת ידי חבירו בשעת נטילה ואין ידו סמוכה לידו דאז שפיר גם כלפי חבירו נטמאו המים וע"ד שביארנו בגליון הנ"ל שם, ולכו"ע כשהי' רביעית מים צריכים אנו לטעם של נעשו בהם מלאכה כדי לפסלם לאחרים וכמבואר שם באחרונים, ופשוט.

ובאמת שגם מסבא נראה כך, שהרי באמת גם שלא בשעת נטילה יש טומאת ידים שהידים שניות הן ולעולם כשנגעו בתרומה קודם נטילה פסלוה, וכן אם נגעו הידים במים עשאו ראשון לטומאה ואוכל שיגע בהם ואח"כ יגע בתרומה יפסלנה, וא"כ ע"כ דכל הגדר במה שלגבי אכילת פת חולין דנים את המים כטהורים והו' מחמת שכן היתה התקנה שא"צ להשגיח על טומאת המים אלא כשבא לקיים הדין נטילה, וא"כ כיון שבאמת מים אלו לא נטמאו בשעת נטילה זו מה לי אם נטמאו סתם שלא מחמת נטילה כלל או שנטמאו ע"י נטילה אחרת כיון שבמציאות בכל ענין הם טמאים ורק לגבי דין נט"י צריך להשגיח על ענין טומאה רק בשעת נטילה, א"כ כאן ג"כ א"צ להשגיח על טומאתם כיון שלא בא הטומאה ע"י נטילה זו. ועי'.

ב. עוד השיג המשיג הנ"ל על מש"כ גבי נטל ידו ואח"כ מצא חציצה והסיר החציצה אם צריך לנגב ידו קודם שיטול שוב, וכתב הנ"ל שכיון שלא היתה נטילה כשירה שהרי הי' חציצה א"כ לא נטמאו המים כלל דהו"ל כמים שלא בשעת נטילה.

ואין כאן שום השגה כי דברי אמורים היכא דעדיין ידו רטובה בשיעור טופח ע"מ להטפח וסגי אפי' אם במקצת היד שנטל בתחילה יש עדיין שיעור זה דאז לפסק השו"ע סי' קס"ב ס"ג עלתה לו נטילה על מה שנטל עד עתה ויכול להוסיף ליטול רק על מה שטרם נטל, וה"נ בנידון דיכול להוסיף ליטול רק על מקום החציצה שטרם נטל שם בתחילה, [ולהדיא כתבתי שעדיין ידו רטובה, ודנתי אם יועיל מה שינענע ידו עתה שיכואו המים לשם] ובכה"ג הרי ודאי יש על מים אלו דינים של מי נטילה לכל דבר וא"כ דברינו נכונים ובוררים לדון דהיכא דיכוא טומאה עליהם מאותו מקום שטרם נטל בתחילה שיטמאו אותם.

והמשיג הנ"ל ציין למ"ב סי' קס"ב ס"ק כ"ז [כצ"ל וט"ס נפל בציונו] שכתב דא"צ לנגב מתחילה והוא קאי על דברי השו"ע שם דמיירי שכבר לא נשאר טופח ע"מ להטפח על ידו וכמפורש שם.

ודרך אגב יש לציין דדברי מ"ב אלו אינם מוסכמים, דבאמת יש בזה ב' תירוצים בפ"י הרא"ש בידים פ"א מ"א ד"ה מוסיפין, דבתחילה כתב הרא"ש דאף דלא עלתה לו נטילה כיון שהי' לחצאין שלא נטל כל ידו בראשונה, צריך לנגב תחלה ואח"כ נוטל. וצ"ל הביאור בזה דכיון שהוא שפך מים אלו בתורת נטילה שבא ליטול עתה וכידו הי' לגרום שאכן יכואו מים אלו לכלל תורת מי נטילה אם הי' ממשיך לשפוך מיד על כל ידו לפיכך תורת מי נטילה עליהם כלפי נטילה זו שהוא מתעסק בה עתה, וכיון שהם מי נטילה שלא טיהרו לבסוף, הרי הם טמאים וצריך לנגבם קודם שיטול שוב.

ואח"כ כתב הרא"ש ואפשר לומר וכו' אבל אם כשהוסיף נטל עד הפרק בשטיפה אחת שרי וכו' והיינו דא"צ לנגב, וזהו דדברי המ"ב הנ"ל.

בענין החזרת חוב שעברה עליו שביעית, ולא עשה עליו פרוזבול

הלכה פסוקה היא בשו"ע חו"מ סי' ס"ז סל"ו המחזיר חוב שעברה עליו שביעית יאמר לו המלוה משמט אני וכבר נפטרת ממנו. אמר לו אעפ"כ, יקבל ממנו, ואל יאמר לו בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך.

והיא ברייתא בגיטין ל"ז ב'. ויש לעיין דשם בגמ' מייתי עובדא שאבא בר מרתא בא להחזיר לרבה חוב שנשמט בשביעית ורבה אמר לו משמט אני ואבא בר מרתא חזר עם מעותיו ולא נתן לו עד שלבסוף אביי בא אליו ואמר לו שיאמר לרבה אעפ"י כן, ואכן הוא הלך שוב לרבה עם המעות ואמר לו אעפ"כ, ורבה קיבלן ממנו. וצ"ע דהרי בעינן ג"כ שיאמר לו שלי הם ובמתנה אני נותן לך וכנ"ל ולמה לא המתין עד שאמר לו כן, וראיתי בהשגות הראב"ד על הרי"ף שם שהעיר בזה. [ולשיטתו הוכיח מזה דאכן בזה"ז אין חיוב לנהוג בדין השמטת כספים והוא נגד כל הראשונים שנחלקו עליו ואף הראב"ד חזר בו וכמו שהביא שם בספר הזכות לרמב"ן].

ונראה לומר בזה דבאמת יש לדקדק ל' הברייתא אל יאמר לו בחובי אני נותן לך, דלמה הוצרך להזכיר דבר זה הול"ל רק שצריך לומר לו במתנה אני נותן לך.

וע"כ נראה דאתא לאורויי דדוקא היכא דבתחילה כשבא להחזיר לו המעות אמר לו שמחזירם עבור החוב אז צריך אח"כ לתקן ולומר שרק במתנה נותנן לו, ומעתה י"ל דבעובדא הנ"ל הרי מלכתחילה כלל לא אמר אבא בר מרתא שמחזירן עבור החוב ולכן לא הוצרך ג"כ לומר אח"כ שנותנן במתנה.

וביותר י"ל דאף אי בגוונא הנ"ל אמר מתחלה שבא להחזירם עבור החוב שחייב אך כיון שכבר נסתלק והלך לו א"כ מה שאח"כ ע"י בקשת אביי שוב חזר ובא ליתן לו המעות הוה כדבר חדש וכאילו בא עתה בפעם הראשונה ליתן לו שכבר נתבאר דאם לא הזכיר כלל שמחזירם עבור החוב שא"צ לומר שנותנן במתנה, ושפיר נטלן ממנו רבה אעפ"י שלא אמר לו במתנה אני נותנן לך.

בענין לתת מ"ק לא' שיש חשש שימשיך ללבוש גם לאחר שיפסל

נתעוררתי ע"ד אשר מצוי שמוסרים ט"ק לא' שאינו בקי בדינים וכגון א' שרק זה עתה מתקרב לחיי תורה ומצוות, וא"כ יש חשש שבמשך הזמן יפסל הציצית לגמרי והלה ימשיך ללבוש ונמצא תקנתו היא קלקלתו שבכה"ג יעבור בכל רגע על ביטול מ"ע דאורייתא של ציצית כשילבש את הטלית שאינה מצויצת כהלכתה.

ואמנם מן הדין א"צ לחשוש לזה, ואף דגבי הלוקח יין מבין הכותים חיישינן שמא יבקע הנוד לבסוף וכדמסיק רבא בגיטין כ"ח ב' שמא מת ל"ח שמא ימות תנאי היא [והיינו הנך תנאי דחיישי שמא יבקע

הנוד], אך זהו דוקא היכא דאם לבסוף יבקע יהא עובר איסור למפרע, ועוד דאל"כ לעולם לא ילבש אדם טלית מצויצת שמא בתוך כך יפסל ולא ישים לב לזה עד למחר וכיוצא, וע"כ דל"ח לזה.

ומיהו חשבתי שיש עצה לזה שיאמר למקבל הטלית שמקנה לו הטלית רק עד שיפסל, ומעתה הרי בכה"ג עד שיפסל חשיב הטלית של המקבל וקרינן ב"י "כסותך" להתחייב בציצית מדאורייתא, ואף להשיטות דס"ל גבי אתרוג דל"מ מתנה ע"מ להחזיר אלא כשנותן לו במתנה גמורה בתנאי שיחזיר אבל אם אמר לו יהא במתנה עד שתצא בו ואח"כ יהא שלי כבתחילה לא יצא בו דהוי כמו שאול ולא קרינן ב"י "לכם" וכמו שהביא הקצוה"ח סי' רמ"א ס"ק ד' שכך היא שי' הרא"ש והריטב"א [ועיי"ש בקצוה"ח מש"כ בזה], כאן בנידו"ד לכו"ע ודאי עד שיפסל הציצית הו"ל קנין הגוף כלפי המקבל שהרי מקנהו לו לגמרי לכל דבר ויוכל לשרפו ולהפסידו ולעשות בו מה שיחפוץ ויתכן גם דהציצית לא יפסל לעולם, ולכו"ע בזה קרינן כאן "כסותך" כלפי המקבל עד שיפסל. וכשיפסל הציצית הרי מאז יחשב שהטלית חזרה לבעלים הראשונים ולא השאילה כלל לזה המקבל אלא שאינו מקפיד אם ימשיך ללבשו בינתיים ובכל כה"ג לא מיקרי אפי' טלית שאולה ופטור מהציצית אף מדרבנן, ונמצא דהלה לא יבטל כלל מצות ציצית אפי' רגע אחד.

ואם אח"כ הלה יטיל בו ציצית אחר הרי ודאי דעת הנותן מעיקרא שמרשהו לזכות בה שוב עד שתיפסל שוב וכשילבשו הרי ממילא כבר זכה בה שוב בקנין הגבהה או חצר. ואף שזה הזוכה לא מתכוין עתה לזכות בה וכסבור הוא ששלו הוא משעה שקיבלה מ"מ זכה בה וכמבואר בקצוה"ח סי' ער"ה ס"ק ד' דדוקא עורך בנכסי הפקר וכסבור שהן שלו לא זכה משא"כ היכא דאיכא דעת אחרת מקנה. ועוד דכאן הרי להדיא בא ללבשו לשם מצוה והמצוה שייכת רק בטלית שלו א"כ זה גופא מחשיב דמכוין לזכות בה.

ויתכן שאם ירצה הנותן יוכל כבר מלכתחילה להתנות כך שמקנהו לו מעכשיו עד שיפסל ומעכשיו לכשיתוקן שוב וכן לעולם, ולשי' הרשב"א שהזכיר הר"ן נדרים ל' א' ד"ה ואשה נמי, הרי גם גבי קידושין מצי למיעבד הכי שאומר עתה לאשה התקדשי לי בפרוטה זו היום ובפרוטה אחרת התקדשי לי לאחר שאגרשין, ואף להר"ן שחולק שם ע"ז עיי"ש, י"ל דבקנין ממון לכו"ע מהני כה"ג ועי', וממילא לאחר שיתוקן הטלית ותהא הטלית בחצירו או מוגבהת על ידו דראוי לקנין עתה אז כבר ממילא יזכה בה עתה מכח קנין הראשון שכך הוא הדין במשוך פרה זו ותקנה לך לאחר ל' ואמר לו מעכשיו דאם עומדת לאחר ל' במקום הראוי למשיכה קנה כמבואר בכתובות פ"ב א' ותוס' שם ד"ה הא.

ואף אם ברגע שתוקן הטלית ה"י הטלית בידי אחר וכיוצא ולא ה"י ראוי לקנין אצלו, הרי ודאי דעת הנותן שיחול הקנין ברגע הראשון שיוכל לחול לאחר שיתוקן, [עי' תוס' סוכה מ"א ב' ד"ה אלא, שכתבו ואע"ג שלא פירשו סתמא דמילתא כאילו פירשו דמי כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו, ע"כ].

אריה יוסף זולמי

בני-ברק

קושיא בדברי הקרן אורה

הקרן אורה במוע"ק כא ד"ה מ"ט דר"א דכתיב ויתמו (באמצע הדיבור) מקשה לשיטת הרמב"ם דאבילות יום ראשון דאורייתא, איך אפשר דמשום כבוד הבריות התירו כאבל רבתי פ"ה במי שישב לגלח ושמע שמת אביו הרי זה ישרים וכתב המרדכי הטעם משום כבוד הבריות, והא מאי דאמרו גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה היינו לאו דלא תסור ז"א איסורי דרבנן ובשלמא הירושלמי דמייתי הך ברייתא דאבל רבתי אזיל לשיטתיה במסכת כלאים פ"ט (וכן איתא בברכות) דכבוד הבריות דוחה ל"ת של תורה, ניחא. אבל למסקנת ש"ס דירן דל"ת של תורה אינו נדחה מפני כבוד הבריות קשה.

ולכאורה דבריו קשה להולמם. דהא להדיא כתב הרמב"ם בפ"א הל' ב דאבילות נוהג רק משעה שיסתם הגולל והיינו לאחר קבורה, אבל קודם לכן הוא אונן ולא חלים עליו דיני אבילות. והא הכא איירי במי שהיה יושב לפני הספר ובאו ואמרו לו מת אביו א"כ עסקינן במי שהוא אונן ולרמב"ם כלל לא חלים עליו דיני אבילות וצ"ג.

יחיאל נתן הירש

ירושלם ת"ו